

Наше Слowo

PIK LXVII № 43 (3402) ВАРШАВА, 23 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ
ЦІНА – зл. 5 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

▲ Кася Комар-Мацинська, Христина Заник, Олександра Запольська, Ольга Хребор. Фото надане організаторами події

«Потрібно бути в мережі»

З 30 вересня по 2 жовтня у Перемишлі в українському Народному домі відбувся «Форум партнерства та інтеграції». Лідери та активісти з середовища меншинних та мігрантських організацій обговорювали проблеми та виклики, з якими тепер стикаються. У події взяли участь 100 учасників. Відбулося кільканадцять дискусій, майстер-класів та тренінгів.

Нові учасники та досвідчені організації

Марина Велко у Польщі недавно. 8 березня вона приїхала з трьома дітьми з Києва, втікаючи від війни. Спочатку потрапила до Кракова, а потім поселилась у Щавниці, поблизу Словаччини. «В Україні я працювала у сфері туризму, долучалась до організації освітніх, дитячих програм. Останній рік створила власний проект, присвячений сімейному туризму. Ми разом ходили в гори, говорили про свою місію, допомагали дітям розкривати таланти», — розповідає Марина. У Польщі вона вже організовувала цього літа дитячий табір у Щавниці. Тепер мріє про те, щоб створити сімейний центр для українців та поляків, який би поєднував активні заняття з освітнім та культурним розвитком.

«Я дізналася про цю подію випадково, прочитала в телеграм-каналі українського медіа. Вирішила приїхати, щоб знайти однодумців. Форум дає нові контакти, знайомства, можливості та ідеї», — додає активістка. Поки її діти гралися в сусідній з театральною залою кімнати в Народному домі, Марина відвідувала майже всі події Форуму. Так

познайомилась з активістами з Кракова, Вроцлава і Варшави.

Поруч з новими мешканцями Польщі на Форумі — багато представників знаних у мігрантському та меншинному середовищі організацій. Олександра Запольська, яка очолює краківський фонд «Зустріч», підкреслює, що саме завдяки співпраці з іншими організаціями вона від початку повномасштабної війни може діяти ефективно. «Ми зідзвонюємось, питаємо: а що у вас? Що вам вдалося зробити? А як?» — додає вона.

Форум дозволив зустрітися і обмінятися досвідом і таким, як Марина, новачкам у Польщі, і таким, як Олександра, хто тут вже давно.

«Форум дозволив учасникам онлайн-нових зустрічей (які відбувалися на попередніх етапах проекту — авт.) побачитись «на живо». Відчути енергію одне одного, поговорити, і побачити, що ми щось можемо робити разом», — зазначає Леся Савицька, представниця «Калейдоскопу культур» з Вроцлава.

«Я думаю, КОММу вдалося поєднати і зблизити існуюче середовище. Сьогодні під час Форуму ми бачили багато молодих організацій, які працюють

для українців, для мігрантів, біженців. Вони приїхали, щоб повчитися, перейняти досвід, поспілкуватися з тими, хто працює довше і має вже вибудовані рішення. Важливо їх підтримати, бо ми посіяли таке зерно надії. Хочеться їм сказати: робіть, не втрачайте цього вайбу, не знеохочуйтесь», — додає вона. — Потрібно бути в мережі. Ми одне одного підсилюємо, заряджаємо енергією».

Як все починалося

Близько двох років тому чотири організації — фонд «Калейдоскоп культур» з Вроцлава, «Наш вибір» з Варшави, «Зустріч» з Кракова та Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі — розробили спільний проект КОММ (Коаліцію меншинних і мігрантських організацій). Ідея — це відповідь на актуальні труднощі. За останні роки Польща стала місцем проживання багатьох мігрантів, зокрема зі сходу, в тому числі з України. Вони вже діють в громадському секторі: створюють нові організації, розвивають існуючі. Однак для багатьох бар'єром є незнання правових норм, мови, середовища. Натомість організації національних та етнічних меншин часто стикаються з потребою

омолодження команди, з професійним вигоранням. Нові мігранти та українці, які походять з Польщі, мають інколи кардинально різні потреби, вони ж можуть допомагати одне одному, добре доповнюючи свої знання, вміння і потенціал. Так само й організації інших меншин та мігрантів.

Співтворці проекту КОММ вирішили поєднати можливості обох цих середовищ. Ініціатива почала діяти навесні минулого року. «Метою проекту є підтримка громадської активності лідерів, а також організацій меншин та мігрантів у 4 воєводствах: Нижньосілезькому, Мазовецькому, Малопольському та Підкарпатському. Пропозиція проекту адресована як зареєстрованим суб'єктам, так і неформальним активістам», — зазначають організатори.

Дотепер відбулось дослідження середовища та бар'єрів його розвитку. Також кілька разів лідери та активісти зустрічалися онлайн та обговорювали свою діяльність та потребу і можливості утворення спільної мережі. У серпні в Перемишлі відбувся курс для активістів з середовища меншин та мігрантів (про нього ми писали у №37, 2021-09-12).

ПОДІЇ

▲ Аґата Ключевська, Іванна Килушик, д-р габ. Вітольд Клаус, Аґнешка Косович, Ігор Горків

Продовження з 1 сторінки

Закінчується вже другий Інкубатор ініціатив, який організовував фонд «Наш вибір». 15 учасників та учасниць взяли участь у тренінгу з самопрезентації та реалізації проєктів, а пізніше придумали і втілили в життя власні ініціативи: для дітей, мистецькі, спортивні, літературні, на підтримку професійних навичок жінок і т.д. Краківський фонд «Зустріч» проводить індивідуальний менторинг для 12 організацій або активістів (-ок) та знімає відео про успішні приклади діяльності організацій у Польщі.

Важливі теми та підписана декларація співпраці

Гостею програми та учасницею дискусії стала Ганна Махінська, заступниця уповноваженого з прав людини Польщі. Разом з очільницею «Ното Faber» з Любліна Анною Домбровською вони обговорювали, що з особами непольської національності робить польська правова система. Зокрема учасниці пригадували, як зустрічалися на польсько-білоруському прикордонні, допомагаючи в лісах біженцям з Близького Сходу.

«Коли я вас побачила на Підляшші, то з одного боку відчула полегшення, що ви до нас приїхали. А з іншого, подумала: що ж це таке в Польщі відбувається, що уповноважений з прав людини мусить продиратися через ліс, щоб врятувати людей?» — зазначила Домбровська.

«Дослідження громадської думки показують, що понад 70% суспільства вважає, що дуже добре, що влада побудувала стіну на кордоні (з Білоруссю, — авт.). І я подумала, що мабуть, ми не вивчили цієї лекції, не показали драми тих людей. І це завдання — ще перед нами», — додає правозахисниця. Вона підкреслює, що те, що сталося на кордоні з Білоруссю, не можна вибачити: що в країні ЄС, в середині Європи може бути таке жорстоке ставлення до людей. Ганна Махінська підкреслила, що дехто з прикордонників демонстрував велику емпатію.

«Мабуть ви знаєте, що щороку Інститут польської мови Варшавського університету проводить конкурс, в якому визначає слово року. У 2015 році таким словом було „біженець”.

Я чекаю, щоб таким словом року стало „push-back” і щоб знову з'явилося слово біженець», — зазначила учасниця дискусії. Push-back — це відсилення мігрантів до країни, з якої вони прибули через кордон, без можливості подаватися на статус біженця та просити про притулок, незалежно від їхньої індивідуальної ситуації. Правозахисниця різко засудила використання такої практики Польщею. Вона вважає, що «викидання проблем» з нашої свідомості — дуже небезпечно.

Цікавою була дискусійна панель «Досі гості чи вже сусіди? Важливі інтеграційні виклики для Польщі», яку вела Іванна Килушик з фонду «Наш вибір». Учасниками розмови були Аґнешка Косович (Польський міграційний форум), д-р габ. Вітольд Клаус (Осередок дослідження міграцій Варшавського університету) та Ігор Горків (ОУП).

«Попри таку велику кількість мігрантів, біженців, Польща досі не випрацювала міграційної політики, спихаючи це питання на місцеве самоврядування. Але воно не має правової

та фінансової можливості його вирішити. Інтеграція коштує, але її брак є значно дорожчим», — зазначила ведуча панелі.

Вітольд Клаус наголосив, що особливо потрібно є інтеграційна політика у сфері освіти. На питання про основні виклики Ігор Горків зазначив, що саме зима може їх принести. Адже у разі знищення інфраструктурних об'єктів в Україні, може з'явитися нова хвиля біженців. Крім адаптаційних викликів важливо уникнути напруги на національному фронті», — зазначив він.

Також відбулась презентація дослідження ситуації меншинних та мігрантських організацій (воно відбулося перед початком повномасштабної війни), яку курували докторка габ. Катажина Майборода та д-р габ. Ярослав Сирник. Презентацію вела Ольга Хребор з «Калейдоскопу культур».

Інша важлива тема Форуму — про «відтінки біженства», гостями дискусійної панелі були Яна Шостак («Стюардеси миру»), Недім Усеїнов («Світовий конгрес кримських татарів») та

Аґнешка Цабан («Основа для діалогу»), а ведучим — д-р Гжегож Демель (Інститут політичних студій ПАН). Учасники розповідали про те, як це — бути білорускою, кримським татариним та ромкою в Польщі та про те, як відбувається їхня зустріч з новими біженцями.

Під час Форуму обговорювали також проблеми та виклики і нові можливості для українських медіа в Польщі. Яна Стемпневич з «Теленовин» та «Польського радіо для України» розповіла про розширення їхньої програмної сітки та тематики на радіо. Іван Кислошук з «UainKrakow.pl» зазначив, що вплив біженців сприяв також збільшенню їхньої редакційної команди. Учасники обговорювали міфи та стереотипи про українських біженців. Олександр Мартинюк з «InPoland.net.pl» підкреслив, що українські біженці втілюють не від бідності, а від небезпеки, від війни. Тому це нормально, що серед них є також заможні люди (що може дивувати поляків). Маланка Юнко, яка брала участь в онлайн-форматі з Києва, розповіла як вони з друзями створили телеграм-канал польською мовою «Ukrainiński Telegraf» для того, щоб актуально інформувати польських читачів про події в Україні. Присутні обговорили лінгвістичні зміни: «na/w Ukrainie», біженці/воєнні мігранти. Завершили дискусію темою про можливу втому польського суспільства від війни та небезпекою ймовірної нової хвилі хейту щодо українців.

«Нічого про нас без нас», — неодноразово наголошували учасники дискусій важливість залучати представників групи мігрантів та меншин до обговорення їхніх проблем, функціонування та розвитку.

У межах Форуму відбулися інші важливі дискусії, майстер-класи. Також під час першого дня учасники могли взяти участь в екскурсії по багатокультурному Перемишлі. А ввечері відбувся концерт Гордія Старуха.

Форум (як і дворічний процес нетворкінгу та стратегічних зустрічей KOMM) завершився урочистим підписанням «Декларації про співпрацю Коаліції організацій меншин та мігрантів та окремих осіб, об'єднаних у неформальні групи, які діють на благо спільноти національних і етнічних меншин та мігрантів».

«Стратегічною метою Декларації KOMM є побудова демократичного, рівноправного, інклюзивного та відкритого до різноманітності суспільства, яке приймає та реалізує всі права національних та етнічних меншин і мігрантів. Завдяки широкому колу організацій і лідерів, які приєдналися до Декларації, ми створюємо неформальний орган із повноваженнями представляти меншини та спільноту мігрантів: ми хочемо говорити спільним, сильним голосом про наші потреби та проблеми», — зазначають організатори та запрошують озвучитися за декларацією на сайті komm.org.pl. Каталог організацій та осіб, які можуть її підписати, не закритий.

Організатор Форуму — Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі.

Подія відбувається в межах проєкту «Коаліція меншинних і мігрантських організацій» за підтримки програми «Активні громадяни — Державний фонд», що фінансується Ісландією, Ліхтенштейном та Норвегією в межах грантів ЄЕП. ■

Христина ЗАНІК
Фото авторки статті

▲ Ольга Хребор, проф. Катажина Майборода, проф. Ярослав Сирник

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Презентація Пласту у Кракові

Що таке Пласт? Як рух українських скаутів виховує молодь вже понад 100 років? Чи можуть долучитися до організації і дорослі? І скільки пластунів у Кракові? Якщо комусь цікаво дізнатися відповіді на ці питання, пластуни запрошують на презентацію організації, яка відбудеться 23 жовтня у церкві Воздвиження Чесного Хреста (Краків, вул. Wiślna, 11). Початок о 14:00.

Також під час зустрічі пластуни детально розкажуть, якою є структура організації, чим може займатися в Пласті доросла особа та інші цікаві деталі діяльності української скаутської організації. Звичайно, також буде можливість поставити питання та отримати на них відповіді. А для дітей організатори події готують пластовий мініквест. Як зазначають члени організації, пластовою ідеєю вже об'єднані близько 14 тисяч людей по всьому світу. У Польщі головні пластові осередки знаходяться у Варшаві, Любліні, Кракові, Вроцлаві, Гожові-Великопольському тощо.

Варшавські відзначення
Дня захисників і захисниць України

Фото з фейсбук-сторінки Посольства України

14 жовтня, у День захисників і захисниць України, дипломати Посольства України в Польщі, на чолі з послом Василем Зваричем, поклали квіти та запалили свічки біля пам'ятної таблиці борцям за Європейську Україну біля дипломатичної установи у Варшаві. Після цього разом з представниками української громади у Варшаві відвідали місце спочинку воїнів Армії Української Народної Республіки на православному кладовищі на варшавській Волі (на фото). Після покладання квітів та запалення лампадок присутні заспівали державний гімн України. Цими заходами українці, що живуть у столиці, вшанували пам'ять українських героїв, які упродовж століть боронили Україну, а також всіх тих, хто сьогодні ціною власного життя захищає її незалежність, суверенітет і територіальну цілісність, даючи рішучу відсіч російському окупанту. У ході відзначень слово взяли посол України Василь Зварич та лідер Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві Юрій Рейт. Увечері цього ж дня біля мультимедійного фонтану у межах Старого міста відбувся мітинг, організований Євромайданом-Варшава. Учасники акції подякували тим, хто віддав своє життя і зараз захищає Україну. Детальний репортаж з цієї події — у наступному номері.

«Нова пошта» відкрила
перше відділення у Польщі

«Варшаво, готові? Відділення у польській столиці вже працює!» Це повідомлення у своєму твіттері опублікувала «Нова пошта». Поштове відділення у Варшаві розташоване за адресою: Męcińska, 18. Воно працюватиме щодня: з понеділка по п'ятницю з 8:00 до 20:00, а у суботу та неділю — з 9:00 до 18:00. «Нова пошта» вже оголосила ціни на відправлення посилок з Польщі в Україну. Відтак, посылка вагою до 2 кілограмів коштуватиме 30 злотих, посылка вагою до 10 кілограмів — 45 злотих, а посылка вагою до 30 кілограмів — 50 злотих. Орієнтовний термін доставки — від 5 робочих днів. «Нова пошта» є лідером експрес-доставки за кількістю доставлених посилок по Україні. У твіттері компанії, після появи інформації про Варшаву, відразу з'явилися питання, чи плануються відділення в інших містах Польщі. Так, у планах «Нової пошти» також відкриття відділень у Кракові, Вроцлаві, Ряшеві та Познані. Вони можуть почати роботу вже протягом найближчого місяця.

«Легія» у кольорах України і Польщі

11 жовтня у Варшаві відбувся футбольний матч Ліги чемпіонів між українською командою «Шахтар Донецьк» та іспанською «Реал Мадрид». Ще до початку зустрічі вщент заповнений стадіон на вулиці Лазен-

Фото з фейсбук-сторінки «Шахтар Донецьк»

ковській створив вражаючу атмосферу, яку в Польщі трактують як вияв вдячності країні з боку України. Під час виходу гравців обох команд на поле та виконання гімну Ліги чемпіонів вболівальники на трибунах тримали листки паперу, розмальовані кольорами Польщі та України. Половина вболівальників утворила український прапор, а друга — польський. «Дякую, Польщо! Ми ніколи не забудемо вашу підтримку в такий важкий для нашої країни час», — написали футболісти «Шахтаря» на офіційній фейсбук-сторінці футбольного клубу.

Історик, який пише про Сагринь,
опинився у фіналі конкурсу журналу «Карта»

10 жовтня під час вчорашньої нагоди 40-річчя журналу «Карта» у музеї історії польських євреїв POLIN втретє відбулося вручення нагород ім. Катажини та Януша Мерніцьких. Вони присуджуються за діяльність зі збереження історичної пам'яті, служіння громадянській спільноті. Нагороду отримують особи, які у своїй діяльності, досягненнях та ставленні керуються зрозумілими ідеями та цінностями, які сповідує Фонд Центру «Карта».

Одним із цьогорічних фіналістів конкурсу став історик Маріуш Сава, який походить із Холмщини. Це земля його предків, на якій він виріс і про яку пише. Окрім низки наукових (наприклад, книжки про Івана Кедрина «Український емігрант») та публіцистичних текстів (серед іншого, опублікованих у виданнях «Український альманах», пол. Tygodnik Powszechny i Karta), він займається також громадською діяльністю. У 2009 році був співзасновником організації, яка відремонтувала стару уніатську церкву у Вербковицах, що будували його предки; у 2015 році ініціював відновлення зруйнованого православного цвинтаря у Вербковицах, який також вдалося відремонтувати. Того ж року разом із Українським товариством організував Мотоциклетний рейд шляхом біженства 1915-2015, в основу якого ліг маршрут, що його пройшов ксьондз Іван Которович із Гостинного зі своїми парафіянами. З 2014 року Маріуш Сава працює над темою злочину, вчиненого Армією Крайовою і селянськими батальйонами 9-10 березня 1944 року в Сагрині та інших селах Грубешівського повіту, у результаті якого загинули понад 1200 цивільних мешканців. Саме про це буде його книжка «Постріли — як зернята вервиці», яка має вийти з друку. З минулого року працює у проєкті «Живі у нашій пам'яті — віртуальний український некрополь у Польщі».

«Калина» вчергове запросила
до Кальникова

Фото з архіву організаторів

18 вересня відбувся концерт просто неба «Калина запрошує» у Кальникові біля Перемишля. Під час кількохгодинного заходу виступили ансамблі «Лемківський перстеник» з Горлиць, «Крайка» з Перемишля разом з дитячим складом і інструменталістами з Ки-

ева, а також з музикантами Центру культури з Ярославла. Зі сцени пролунали твори у виконанні капели народних інструментів з української школи ім. Маркіяна Шашкевича у Перемишлі під керівництвом Олега Корецького. Відбулася також презентація української музики у виконанні Славоміра Гойсака. А танцювальний репертуар представив господар заходу — тобто ансамбль народного танцю «Калина» з Кальникова. Глядачі мали змогу відвідати виставку робіт місцевих майстрів (вишиванки, скульптури, різне рукоділля) і скуштувати традиційну випічку. Напередодні заходу відбулися майстер-класи з народного танцю, а також традиційного українського розпису — петриківки.

Тренінг для українців
у музеї POLIN у Варшаві

Музей історії польських євреїв POLIN у Варшаві спільно з фондом «Наш вибір» оголошують набір на безкоштовний тренінг з вивчення постійної експозиції музею. Курс розрахований на всіх охочих, хто цікавиться історією, юдаїкою та музеєзнавством. Серед вимог — вільне володіння українською мовою та володіння польською мовою на рівні, достатньому для відвідування занять. Під час тренінгу учасники детально ознайомляться з експозицією музею, візьмуть участь у серії спеціальних зустрічей та лекцій з історії та культури польських євреїв, а також у майстер-класах на базі постійної експозиції. Більшість навчальних матеріалів, а також заняття, лекції та семінари будуть підготовлені польською мовою. Курс триватиме з 29 жовтня до 17 листопада. Більше інформації — на сайті музею (polin.pl).

Чергові «Джерела» у Черемсі

1 жовтня у селі Черемха на Підляшші відбулася чергова едіція фестивалю «Джерела». Під час заходу учасники презентували старовинні пісні Підляшшя. Також відбувся показ обрядів підляських українців. Цього року темою став весільний обряд. Зокрема, фольклорний гурт «Родина» з Дуб'яжина представив весільний обряд виправлення молодого до шлюбу. Після відбувся концерт, на якому виступили фольклорні колективи з Підляшшя, серед яких: співочий гурт з Добриводи, «Незабудкі» з Нурця Станції, «Гілочка» з Черемхи, «Ранок» з Більська-Підляського, «Добриня» з Білостока, «Родина» з Дуб'яжина, «Вервочки» з Орлі та гості з Варшави — український гурт «Мальва Band». Організаторами фестивалю стали Союз українців Підляшшя (СУП) та Гмінний осередок культури в Черемсі. Відеозапис концерту можна подивитися на фейсбук-сторінці СУП.

Є вирок у справі спалення
українського прапора

Інцидент трапився 3 травня цього року в місті Яблоново-Поморське. Олександр Д. зірвав український прапор, який було вивішено на будівлі місцевого Центру культури та спорту, потоптав його та спалив. Він також вигукував образливі та ненавистницькі гасла щодо українців. Про це повідомляє інтернет-видання газети Rzeczpospolita. «Згідно з розпорядженням бургомістра, з нагоди свята 3 травня 2022 року було вивішено прапор не лише Польщі, а й України. На той час у нашому місті вже була велика кількість біженців війни з України. Їх запросили до участі в урочистостях та святкуваннях 3 травня. Вивішування державного прапора стало жестом дружби та солідарності. Ми всі хотіли, щоб вони відчули цю солідарність і підтримку у важкі часи», — цитує видання Катажину Помяновську, директорку Центру культури та спорту в Яблоніві-Поморському. Районний суд у Торуні визнав Олександра Д. винним у злочині на ґрунті національної ненависті та засудив до восьми місяців неоплачуваної контрольованої праці на благо громади протягом тридцяти годин на місяць. Крім цього, за словами старшого секретаря суду Ярослава Шимчака, суд зобов'язав підсудного протягом періоду відбування покарання виконувати оплачувану роботу та утримуватися від зловживання алкоголем, а також постановив оприлюднити вирок шляхом його публікації на вебсайті Інформаційного бюлетеня Окружного суду в Торуні протягом 30 днів. Вирок не є остаточним. Обвинувачений має право на апеляцію.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ПОДІЇ

Відбудуємо Україну разом

Співпраця з Польщею та польським бізнесом є великою можливістю для післявоєнної України – говорили польські та українські бізнесмени, політики і експерти, які на початку жовтня взяли участь у конференції у Варшаві «Європа-Польща-Україна. Відбудуймо разом».

Використати російський капітал

Захід організували Об'єднання підприємців та працевлаштувачів (ОПП) і Фонд Warsaw Enterprise Institute. Відкриваючи конференцію, голова ОПП Цезар Казмерчак підкреслив, що поляки та українці віками не знаходили порозуміння, на чому завжди грала Москва. «Вірю, що це вже минуло. Польсько-українське співробітництво, якщо ми докладемо зусиль, здатне змінити розклад сил та обличчя Європи. Завдяки цьому наш регіон може набутися більшого політичного та економічного значення», – відзначив Цезар Казмерчак. У відкритті заходу взяв участь польський прем'єр-міністр Матеуш Моравецький, який підкреслив, що відбудова України та її вступ до ЄС є складовою налагодження нової системи безпеки у Європі. Він також зазначив, що Польща підтримує ідею конфіскації російського капіталу, що зберігається на Заході, і його передавання на відбудову України. Ці ресурси становлять 400 млрд доларів, що співпадає з попередніми оцінками стосовно українських воєнних втрат.

Не домовляймося довго!

Своєю чергою, українська депутатка Єлизавета Ясько зауважила, що польський досвід буде корисним для України в таких питаннях, як відбудова транспортної інфраструктури, залізничних сполучень та побудова LNG-терміналів. Не менш цінною стане співпраця у наданні медичних послуг, в тому числі реабілітаційних, та забезпечення протезами солдатів і цивільних жертв російської агресії. З огляду на знищення українського житлового фонду Єлизавета Ясько закликала польських бізнесменів з цієї галузі інвестувати у його відновлення. «Не домовляймося довго, бо це буде радістю для путіна», – сказала вона. Учасники дискусії підкреслили, що прийнятий влітку в Україні закон про спеціальні права для громадян Польщі, хоч зараз є лиш символічним актом, надалі стане готовим інструментом розвитку бізнесової присутності в країні. Шансом для обох держав може бути й потреба у часи пандемії повернути з Азії до Європи виробництво ліків.

Не кредити важливі

Голова Банку державного господарства Беата Дашинська-Музичка зауважила, що важливим шляхом відмежування від впливу росії стане енергетична трансформація. За її словами, зосередження на цьому єдиному дешевому постачальнику було простим проявом жадібності. Змінити це нині можна за допомогою диверсифікації та дослідження власних джерел енергії у Європі, інвестицій у зелену енергію та водень. Голова Банку розповіла, що черговим шансом для співробітництва Польщі та України стане розвиток сільського господарства та пов'язаної з ним промисловості. Вона зауважила, що потенціалом України може бути, наприклад, наявність на її території близько 90 рідкісних натуральних добрив чи 8 тисяч шахт. Звичайно, не все це можна нині використати, особливо з огляду на те, що Україна з початку війни

втратила 45% свого ВВП. Пані Беата підкреслила, що з початком війни багато фірм прагнуло надавати кредити на відбудову України. Звучали грандіозні гасла про новий план Маршалла (програма допомоги державам після II Світової війни – прим. ред.), однак досі не має великих грантів чи донаторів. «Це не питання про те, хто кому надасть кредит. Це може зробити кожен. Найважливіше – як виглядатиме наша солідарність з Україною», – зазначила Беата Дашинська-Музичка.

Звільняється місце

Наступна доповідачка, Надія Бедричук з Української ради бізнесу, певна, що Польща тепер стає для України партнером першого контакту. Поляки, за її словами, краще за інших європейців знають українське суспільство, споживача, бізнес та традиції. «Ви можете стати першими і успішнішими використати переваги України – низьке оподаткування, меншу конкуренцію, близькість до європейського ринку, високий інтелектуальний рівень робочої сили тощо», – відзначила Надія Бедричук. За її словами, перевагою є також велика кількість молодих українців, які навчалися у Польщі і тепер можуть бути «адвокатами» польського бізнесу в Україні. Експертка також звернула увагу на те, що хоч після 2014 року російський бізнес і надалі залишався помітним в Україні, наразі його присутність майже впала до нуля. «Звільняється місце, яке ви і ваші колеги можете заповнити», – звернулася Надія Бедричук до польських підприємців.

Вона проілюструвала теперішню динаміку українського підприємництва: 11% бізнесу закрито, а 20% частково призупинилося. Але існують також приклади виживання українського бізнесу, досягнення довоєнних обсягів або навіть їхнього перевищення і виходу на нові ринки. Оскільки польська сторона часто вказувала на проблеми з корупцією та бюрократією, представниця Української ради бізнесу підкреслила, що ситуація є такою не всюди. А крім цього, на її думку завжди можна знайти в Україні нових надійних партнерів чи постачальників, яких не бракує. Підприємниця вкотре вказала на потребу відновлення логістики і ланцюжків поставок. І шансом для польського бізнесу є те, що нині Західна Україна не має достатньої кількості складів та логістичних центрів. «Польща наразі дуже нас виграє у цьому, і ми бачимо, що така тенденція надалі триватиме», – відзначала українська експертка.

Виконувати поставки в Польщі

Представницею українського бізнесу на конференції була, зокрема, Інна Хомич з «Нової пошти». Вона підкреслила, що фірма має намір вийти на європейський ринок. В Україні вона є лідером експрес-поставок, маючи 23 тисячі точок присутності. Навіть у воєнний час вони постачають товари у будь-який населений пункт впродовж 24 годин. «Нова пошта» належить до 20 найбільших платників податків в Україні. У перші дні війни їхні обсяги впали до 2%, але вони

перебудували логістичні ланцюги, мотивували людей і продовжили працювати. «Українці у той момент довіряли нам найважливіше. «Новою поштою» передавали ключі від осель, з яких поїхали під обстрілами, і документи. Це було не просто відправлення – це було спілкування з рідним домом і втраченим мирним життям. Тому ми не могли не впоратися і з цим викликом. Відновили також постачання за кордон. Протягом першого півріччя ми вклали до українського бюджету 3 млрд гривень», – відзначала Інна Хомич.

Зараз фірма розмірковує про присутність у країнах Європейського Союзу, де перебувають мільйони українських громадян, що потребують спілкування з домом, експрес-відправлень і пересилання найнеобхідніших речей. Компанія хоче запропонувати свій логістичний сервіс і польському суспільству. При цьому їхня присутність у населених пунктах завжди сприяє зростанню місцевої економіки. В Україні їхня швидка доставка сприяла розвитку багатьох торгових інтернет-порталів. «Нова пошта» створює робочі місця, вкладає кошти в розвиток логістичної інфраструктури, підтримує лікарні тощо. «Ми хочемо, щоб напрацьований досвід тепер став у пригоді і польському суспільству», – відзначила Інна Хомич. Вона, наприклад, розповіла, що українці тепер часто купують онлайн на відомому «Амазоні», не знаючи про польський «Аллегро», де товари можуть бути дешевшими.

Представниця «Нової пошти» зауважила, що війна в Україні зруйнувала цілі регіони та індустрії: «Ми розуміємо, що видобування вугілля на Донбасі найближчим часом не відбуватиметься. Тому цей фактор треба враховувати у відбудові держави». За її словами, в питанні відбудови України потрібно звернутися до європейського досвіду і стратегічного, перспективного бачення хоча б на 10 років вперед. Образно – щоб не набудувати «нових хрущовок», від тісноти яких десятиріччями потерпав весь пострадянський простір. З такою думкою погодився і Павел Борис з Польського фонду розвитку. Він наголосив, що Україна має стати не об'єктом, а суб'єктом власної відбудови, визначати свої потреби і модель розвитку. Крім того, він зауважив, що зовнішні установи не виконують за Україну роботу, пов'язану з реформуванням держави. Це деолігархізація економіки, обмеження корупції, створення умов для розвитку малого і середнього бізнесу. Польський приклад свідчить, що саме бізнес дає 50% ПДВ і понад 60% робочих місць.

Тренд буде зберігатися

Ще один представник України, Геннадій Чижиков з Торгово-промислової палати, підкреслив, що відбудова України без Польщі просто неможлива. Він зауважив, що до війни майже 50% українського експорту та співпраці йшло через Чорне море та Схід. Тепер у 90% це відбувається через Захід, і цей тренд зберігатиметься. Взагалі, на його думку, слід готуватися до того, що практично вся активність відбуватиметься через Польщу. Український бізнес це розуміє, тож 60% усього переміщеного у результаті війни опинилося саме у Польщі. «Бізнес, який воює, вже ніколи не погодиться працювати за тими правилами, що діяли до війни», – сказав Геннадій Чижиков, відповідаючи на запитання про довоєнні проблеми підприємницької діяльності в Україні. За його словами, викликом є також: де, як і чи відновлювати взагалі важку промисловість, знищену на Сході України. Втім, на думку експерта, позитивно, що зараз кількість нових підприємств в Україні більша за ті, що закриваються. «Це доказ, що українці вірять у можливість працювати у своїй державі. Тож починайте співпрацювати з нашими партнерами, не відкладайте цього на потім», – закликав Геннадій Чижиков.

Довіра допомагає подолати виклики

В дискусії часто називали найбільшою проблемою українсько-польського бізнесу спільний кордон. Крім того, затягування процедур, черги, хабарництво – це перешкоди, з якими не вдалося впоратися. Без подолання цієї ситуації гальмуватиметься товарообмін України не лише з Польщею, а й із рештою ЄС. Польські компанії мають також проблеми з поверненням ПДВ в Україні. Серед викликів – створення на державному рівні ефективних установ, які займатимуться консультуванням бізнесу, контактами з адміністрацією та закордонними партнерами. З польського боку лунали голоси й про потребу забезпечення гарантій і страхування інвестицій в Україні. Те саме має отримати й український бізнес. Та попри те, учасники дискусії підкреслювали, що бізнес ґрунтується на довірі, а її полякам та українцям останнім часом вдалося значно укріпити. ■

Григорій СПОДАРИК

Фото надано організаторами

УКРАЇНА

Події тижня

Масований ракетний удар

Понеділок, 10 жовтня, в Україні розпочався із затяжної повітряної тривоги, яка тривала приблизно 5 годин та масового ракетного удару. росіяни почали запускати ракети від сьомої ранку. У той день більшість ударів припали на об'єкти інфраструктури, зокрема ТЕС. Так, внаслідок атак постраждав центр Києва, а також Вінниччина, Миколаївщина, Рівненщина, Одещина, Дніпропетровщина, Київщина, Хмельниччина та Львівщина.

На терористичний акт росії відреагував радник голови Офісу президента України Михайло Подоляк. За його словами, росіяни намагалися залякати українське населення.

«Те, що сьогодні відбувається, абсолютно чітко юридично визначено як масштабний терористичний акт. Адже були масштабні навмисні удари по цивільній критичній інфраструктурі та місцях скупчення наших людей в годину пік, тобто зранку. Ворог бив по центрах багатьох наших міст», — повідомив Подоляк.

За даними Генштабу, протягом 10 жовтня окупанти завдали понад 84 ракетні та авіаційні удари. ЗСУ знищили понад пів сотні повітряних цілей: 43 крилаті ракети та 13 ворожих дронів. У цей день російські окупанти вбили 23 людей. Ще понад 100 українців зазнали поранень.

Масована ракетна атака продовжилася й у вівторок, 11 жовтня. Як і 10 жовтня, окупанти цілили по об'єктах критичної інфраструктури.

У розвідці повідомили, що рішення про масовані удари напередодні росія ухвалювала за день до атаки — 9 жовтня.

«Рішення було прийняте 9 числа. А 8-го було оголошено про призначення нового командувача окупаційного рашистського корпусу в Україні Сергія Суворовікіна. Це нове призначення було одразу, скажімо так, „відсвятковано“ в кривавому сенсі рашистами ось таким масовим ракетним ударом. Це не війна — це масовий тероризм. І путін розписався на весь світ, що він і його режим — це держава-терорист», — підсумував представник пресслужби Головного управління розвідки Міністерства оборони України Андрій Юсов.

Згодом міністр енергетики України Герман Галущенко повідомив, що рашисти ракетними ударами за два дні вразили близько 30% енергетичної інфраструктури України.

Фото з фейсбук-сторінки Поліції Києва

▲ Наслідки обстрілу в центрі Києва 10 жовтня

Атака дронами

Наступного понеділка, 17 жовтня, зранку в Києві знову пролунали вибухи — росіяни атакували столицю дронами-камікадзе. Як повідомив міський голова Віталій Кличко, в результаті атаки в центрі Києва — пожежа в нежитловій будівлі, також ушкоджені кілька житлових будинків. В бік столиці летіло 28 дронів, долетіли лише 5, кілька людей загинуло, є поранені. Військові прозвітували, що протиповітряна оборона ліквідувала більшість іранських дронів-камікадзе «Shahed-136». Деякі апарати збили автоматичними чергами військовослужбовці та столичні поліціанти. Радник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко закликав усіх, хто має стрілецьку зброю, долучатися до полювання на ворожі дрони. Повітряні сили уточнили, що всі атаки дронів-камікадзе здійснювались із південного напрямку. Також ворог атакував критичну інфраструктуру на Дніпропетровщині і Сумщині, сотні населених пунктів знеструмлені.

Сотні міст без світла

Внаслідок масованих ракетних ударів по об'єктах інфраструктури сотні міст по всій Україні залишилися без світла. Низка міст була знеструмлена повністю,

а у частині міст пройшли віялові відключення світла, аби не перенавантажувати енергетичну систему країни, по якій напередодні вдарили рашисти.

Так, через пошкодження ракетними обстрілами магістральних електромереж Київського регіону «Укр-енерго» ввело графік аварійних відключень споживачів у Києві, Чернігові, Черкасах та областях і Житомирі. У результаті російських ракетних ударів по Україні було частково порушене електропостачання у 15 областях. Людей закликали обмежувати споживання електроенергії — найбільше це було необхідно у вечірні години, коли традиційно спостерігається пік споживання за добу.

У ДСНС України повідомили, що було зафіксовано потрапляння по об'єктах критичної та цивільної інфраструктури у 12 областях та у Києві, де виникло понад 30 пожеж.

Реакція світу на терористичний удар по Україні

Після масованого ракетного удару по Україні світом прокотилися акції протесту проти російського тероризму. Так, сотні протестувальників вийшли в середмістя Лос-Анджелесу з українськими стягами, синьо-жовтими парасольками та плакатами. Привернути увагу до масових обстрілів України вийшла й українська діаспора в Нью-Йорку.

Зібралися українці й у Варшаві біля посольства рф. Мітингувальники скандували: «путіна геть!», «Терорист!» та «Геть фашизм!». Окрім державних прапорів та прапорів ЄС, перед будівлею посольства розгорнули великий прапор в українських кольорах із червонобілим серцем у центрі.

Понад тисяча людей зібралися й у столиці Австрії — Відні, кілька сотень вийшли на Вацлавську площу у Празі. Ще сотні українців протестували проти безкарних дій росії в Італії. Протести на підтримку України відбувалися і в австралійському Сіднеї.

Після масованого ракетного удару західні партнери наголосили на швидкій військовій допомозі Україні.

«Рамштайн-6»

12 жовтня у Брюсселі відбулося засідання Контактної групи з питань оборони України («Рамштайн-6»). Там, міністр оборони США Ллойд Остін запевнив, що Україна отримає нові системи ППО так швидко, як тільки фізично їх вдасться доставити.

Також стало відомо, що Велика Британія передасть Україні ракети середньої дальності «повітря-повітря», відомі як AMRAAM. Вони будуть поставлені для системи протиповітряної оборони NASAMS, яку Україні пообіцяли передати США.

Окрім того, Іспанія повідомила, що передасть Україні чотири пускові установки HAWK для зміцнення протиповітряної оборони України.

«Черговий „Рамштайн“. Для нас він історичний, бо ухвалюються рішення щодо закриття українського неба. Посилення системи ППО України — це те, що нам потрібно», — наголосив голова Офісу президента Андрій Єрмак.

Отримання нової системи ППО

12 жовтня міністр оборони України Олексій Резніков заявив про отримання від Німеччини системи ППО IRIS-T, яка вже використовується Збройними силами на півдні України.

«IRIS ще в світі немає, Німеччина поставляє його першим в Україну. І вже ця система працює у Збройних силах десь на південному напрямку», — повідомив речник Повітряних сил ЗСУ Юрій Ігнат.

Контрнаступ продовжується

Збройні сили України продовжують звільняти території. Минулого тижня, під контроль України було повернуто 5 населених пунктів на Херсонщині.

«ЗСУ вдалося закріпити успіх зі звільнення Нововасилівки, Новогригорівки, Нової Кам'янки, Трифонівки та Червоного в Бериславському районі Херсонської області», — повідомив речник Оперативного командування «Південь» Владислав Назаров.

Окрім того, 14 жовтня в Офісі президента повідомили, що з початку повномасштабної війни ЗСУ вже звільнили 1620 населених пунктів.

Також видання Financial Times опублікувало матеріал про те, що на Заході прогнозують звільнення ЗСУ окупованого Херсона вже в другій половині жовтня.

В той же час радник керівника Офісу президента Олексій Арестович вважає, що ЗСУ можуть звільнити Херсон до початку зими.

День захисників і захисниць України

Минулий тиждень в Україні був важкий, але це не стало на заваді святкуванню Дня захисників і захисниць. Він традиційно відзначається 14 жовтня. Дата вибрана не випадково: цього дня відзначається християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці, а у 1999 році встановлений і День українського козацтва.

У цей день у різних регіонах України пройшли урочисті заходи, на яких захисники і захисниці отримували нагороди та вшановували пам'ять тих, хто віддав життя захищаючи рідну землю від російської навали.

Привітали армійців й президент України Володимир Зеленський та головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний.

«14 жовтня ми дякуємо. Дякуємо усім, хто бився за Україну в минулому, і всім, хто б'ється за неї тепер. Усім, хто перемагав тоді. І усім, хто неодмінно переможе зараз. Переможе так, що це увінчає успіхом боротьбу багатьох поколінь нашого народу», — заявив Зеленський.

Залужний у привітанні вказав на те, що зима 2022 року, коли почалося повномасштабне вторгнення росії — це «вже частина світової історії».

«У жорстоких боях, під сталевим дощем російських снарядів ми тримались за кожний клаптик своєї землі. Зупинили ворожу навалу і поховали міф про непереможність російської армії. А тепер ми повертаємо своє. Ніхто і ніщо не зупинить нас», — йдеться в привітанні головнокомандувача.

Нові можливі загрози для України

Наприкінці тижня видання The Washington Post із посиланням на представників безпеки США та союзників опублікувало матеріал про те, що Іран посилює свої зобов'язання постачати зброю росії для війни проти України і готовий передати не тільки дрони, а і ракети класу «земля-земля». Оцінка розвідки, якою останніми днями поділилися з українськими та американськими офіційними особами, стверджує, що збройна промисловість Ірану готує першу партію ракет Fateh-110 і Zolfaghar, двох добре відомих іранських балістичних ракет малої дальності, здатних вражати цілі на відстані 300 і 700 кілометрів відповідно. Окрім того, офіційні особи сказали, що Іран також готує нові поставки безпілотних літальних апаратів для росії, включаючи «десятки» додаткових Mohajer-6s і більшу кількість Shahed-136s.

У неділю, 16 жовтня, росія почала перекидати до білорусі військові літаки та вертольоти. Напередодні стало відомо, що до білорусі прибуде близько 9 тисяч російських солдат у межах розгортання спільного угруповання військ. У Державній прикордонній службі детально розповіли про ситуацію на кордоні, зазначивши, що ситуація контрольована.

«Ситуація напружена, проте, якщо говорити про лінію кордону, то ситуація залишається повністю контрольованою. Ми не фіксуємо змін у характері дій тих підрозділів Збройних сил республіки білорусь, які перебувають на посиленні кордону з Україною, ні в кількісному складі, ні в характері їхніх дій загалом», — розповів представник Держприкордонслужби Андрій Демченко.

Втрати українців та рашистів у війні

16 жовтня Генеральний штаб Збройних сил України повідомив, що росія від початку повномасштабного вторгнення в Україну втратила близько 65 тисяч своїх військових. При цьому Пентагон ще на початку серпня повідомляв, що від початку повномасштабної війни в Україні загинули чи зазнали поранення 70-80 тисяч російських військовослужбовців.

Днями заступниця міністра оборони Ганна Маляр з посиланням на командувача Південного угруповання Збройних сил України генерала Андрія Ковальчука повідомила, що співвідношення втрат між українськими та російськими військовослужбовцями становить приблизно 1 до 6,5. У той час як критична межа співвідношення втрат — 1 до 8, після якої армія противника буде психологічно «сипатись». За словами командувача, «ворог вже у доволі складній ситуації на півдні, але розслабляється не час. Навпаки — треба зібрати всю нашу силу і міць та вичавлювати російську армію з нашої землі».

Підготувала Валерія ГУРЖИЙ

3400 км – дорога з дому

«Доброго вечора, пані Катерино! Ми, група журналістів, зустрічалися з Вами в Українському домі. Мене звуть Лідія Тараш. Я ще з двома дітьми була. Шойно подивилася Ваш профіль у фб. Дізналася, що Ви редакторка видання «Наше слово». Ви здивуєтеся, але я теж редакторка «Нашого слова»! Але іншого, у місті Волноваха на Донеччині...»

Так, ми зустрічалися тричі. У липні. Першого разу я показувала Народний дім групі українських воєнних та журналістів, які перебували у Перемишлі в межах терапевтично-відпочинкової програми. Лідія мені запам'яталася, адже єдина з усієї групи весь цей час тримала за руки двох маленьких дівчаток у рожевих капелюшках.

Наступного разу Лідія завітала до нашого офісу вже сама, без інших журналістів. Це був дуже напружений робочий день. Вона просила вибачення, не хотіла заважати. Просто вирішила подарувати ручку з написом «Наше слово» — назвою її газети, яка дослівно співпадає з нашою. Це була одна з небагатьох речей, які вона взяла з собою з редакції після 24 лютого. У відповідь я подарувала Лідії один з примірників нашої газети. Ми нашвидкуруч сфотографувалися.

Втретє ми з Лідією домовились про розмову в кав'ярні. Так склалося, що, окрім дівчаток, з нами була ще Олена, Лідина подруга з Волновахи. Олені днем раніше вдалося дістатися до Польщі. Олена, як і Ліда до цього,

разом з дітьми пододала 3400 кілометрів, щоб залишити окуповані території.

Ми влаштувалися в садку на вулиці Костюшка, у тіні дерев, зовсім не здатних полегшити нестерпну спеку. Поміж нами стояв невеличкий кавовий столик, на ньому — сюрреалістично солодкий лимонад і мій давно забутий диктофон, на якому горіла червона лампочка. Він безпристрасно записував слова, натомість я сама — залякла від почутого.

Того дня я записала понад три години спогадів двох мешканок окупованої (і до сьогодні) Волновахи, містечка на Донеччині, яке досвід життя в тіні війни мало ще задовго до 24 лютого 2022 року.

Лідія Тараш, головна редакторка та голова приватного підприємства «Наше слово», місто Волноваха:

25 лютого у нас мав вийти останній випуск газети. Числа 24-го ми здали його на пошту, але він уже до читачів не дійшов. На цьому робота в «Нашому слові» припинилася. Ми орендували приміщення в районній держадміністрації, і зрозуміло, що перші удари мали потрапити саме туди. Ми, разом з тим, були певні, що Волноваха — це не перший кордон, до Донецька 60 кілометрів. Якщо і піде наступ, думала я, то встигну забрати дітей і виїхати. Жоден не припускав думки, що буде так жорстко. У мене сестра досі живе в Донецьку, ще з 1999 року. Вона пережила цей момент, коли в травні 2014 року орки зайшли до міста тихо, пішою колоною, захопили всі адміністративні будівлі практично без бою. Поставили своїх очільників, прапори свої виставили, і на цьому все закінчилося.

А 24-го лютого о 5-й ранку шархнуло біля мого будинку, на околиці

Кася Комар-Мацинська, Лідія Тараш з дітьми

Волновахи, росіяни обстрілювали прикордонні населені пункти, тобто Волноваський район — це ми, Миколаївка, Бугас. Ще 17 лютого вони перебили станцію на Сіверському Донці — річці, з якої іде водопостачання до Донецька і Маріуполя. Не знаю, навіщо, адже вони і самі залишилися без води.

Сама Волноваха — це головна вузлова станція колії, там локомотивне і вагонне депо. З Волновахи можна виїхати до Запорізької, Дніпропетровської області. З Маріуполя нема залізничного сполучення з Кримом, а з Волновахи є. Населення нашого міста на 2014 нараховувало 27 тисяч осіб, а станом на лютий цього року — навіть більше, бо Волноваха — це був перший вільний великий населений пункт від кордонів ДНР. Тобто у нас опинялись переселенці. Увесь район нараховував до 100 тисяч осіб.

Я з дітьми сховалася у підвалі батьківського будинку. Чоловік залишився у квартирі, він у нас голова ОСББ (Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку — прим. ред.), то організовував у підвалі проживання мешканців. 26 лютого я ще змогла повернутися додому, взяти теплі речі у підвалі і побачитися з ним на годину. Батьки мали туристичний прилад «Джміль» на бензині для готування їжі. Батько нам смажив «лепешки», варив суп. Цей суп нас врятував, бо ми були абсолютно не готові. Увесь час слухали: «бух», «бух». Гради летіли поруч, скло в будинку тріщало, танки стріляли, літаки бомбили... Та я навіть і не так боялася, як моя мама. Поки не подивилася по телевізору, що сталося з Маріуполем. Перші дні у підвалі, 24-25 лютого, ми просто сиділи. Потім переобладали все так, щоб можна було лежати. Холодно було, мінусова температура. Ми весь час були тепло вдягнуті, прикривалися шубами.

Спочатку відключили воду, потім світло, потім зник зв'язок, вимкнули опалення, і останнім відключився газ. Зв'язку та інтернету не було, ми тільки сиділи і слухали: «бух», «бух»... Батько зняв акумулятор з машини і налагодив старе радіо, і ми слухали по ньому українські новини. Ще в нас був портативний телевізор, ми його вмикали, але там були тільки новини ДНР. Тут ми слухаємо українські новини, там бачимо новини ДНР — все протилежне. За інформацією ДНР, нас вже взяли 2 березня, а ми сидимо, 6 березня — все ще бабахає. По українському радіо постійно кажуть, де бахнуло: Вінниця, Львів, Тернопіль, Луцьк, Київ. Ми не розуміли: якщо виїжджати, то куди?

Коли ще був зв'язок, я прочитала у фейсбуці, що планується евакуаційний потяг з Маріуполя до Львова, приблизно назвали термін: за 15 годин. Причому він запізнювався, і було невідомо, чи взагалі доїде, бо стріляють. Ми боялися виходити з підвалу. Невідомо, чи вліземо у потяг, можливо, він переповнений — у Маріуполі майже мільйон мешканців. Тому ми залишилися.

Десь 7 березня ми почули, що у нашому дворі ходять. Задзвеніло скло, хтось наступив на банки. Я вже думала: все. Ми ж дивимось телебачення, а там розповідають, що Волноваху вже взяли. Батько мій виїшов, і виявилось, що це наші! Це був вечірній час, до нас спустилася їхня лікарка, вона дуже боялася обстрілів. Ми пропонували: «Давайте

ви залишитесь». Але вона відмовилась, не хотіла лишати хлопців. Хтось ще раніше казав, що їхатимуть евакуаційні колони з сиреною. Я чекала і не дочекалась жодних звуків. Розповіла про це лікарці, а вона: ті 20 автобусів біля Валер'янівки накрило градами. Тобто росіяни не давали можливості ніякої евакуації. Військові вночі пішли від нас. Що з ними далі сталося, я не знаю.

Коли трохи заспокоїлося, ми вирішили, що треба якомога швидше виїхати, бо тут вже ДНР по квартирах ходить і перевіряє, хто за Україну. А я — редакторка українського видання, єдиного в районі, ми з чоловіком брали участь в усіх проукраїнських заходах, чоловік теж працював у народного депутата в благодійному фонді, а потім в Карітасі (в росії Карітас визнаний терористичною організацією).

12 березня за нами приїхав чоловік моєї сестри і повіз нас у Донецьк, бо там на той момент спокійніше було. Хоч мені так не здавалося. Я постійно чула вильоти з їхніх установок. Чула, що звідти до нас, по Україні, стріляють.

Я розуміла, що працювати у Донецьку не зможу. До журналістів там посиленна увага, і мені треба сидіти і мовчати. Я за освітою юристка і до війни працювала вісім років у Донецьку, але зараз на роботу повернутися психологічно не могла. Тому я просто сиділа вдома з дітьми. Батьки мої оформили щось на кшталт пенсії 7 000 рублів, щоб з голоду не померти. І от на мене вийшла моя колега з іншої редакції — їй подзвонили з адміністрації ДНР з пропозицією випустити газету. Вона передала їм мій номер телефону. Я була спантеличена, м'яко кажучи.

ІНТЕРВ'Ю

— А вже зрозуміло, якого плану буде ця газета. Їм була потрібна не стільки я, як моє ім'я, щоб показати, хто перейшов на їхній бік. Я була постійно на зв'язку у Телеграмі з моїми колегами, після 24 лютого ми всі роз'їхалися. Окрім однієї жінки-операторки. Вона померла. Ми жили з нею в одному будинку, і мій чоловік її поховав у дворі, на клумбі, під час обстрілів.

І тут на мене вийшли з адміністрації ДНР. Один день дзвонили, я не відповідала, другий день — те саме. На третій день запитали: а чому ви з нами не хочете спілкуватися? Писали у Вайбері: «Вийдіть на зв'язок». Довелось телефонувати і повідомити, що в таких обставинах я не буду займатися газетою. Вони: «Ми хочемо її воскресити». Я: «Будь ласка, якщо вам треба, але без мене». Вони і досі її не воскресили.

Бо випустити газету — це процес: написати статтю, зверстати газету, відправити у типографію, роздрукувати — це лише початок. Бо далі йде пошта, яка розносить газету, а читачі попередньо мають її передплатити. Зараз весь цей ланцюг порушений. Що з того, що залишилася редакція з редактором? Далі що? Ну, роздрукую я цю газету, але я не знаю, скільки треба номерів, чи наші читачі живі? Чи вони залишилися на цій території — чи виїхали?

І працювати нам де? Якось по телевізору, у Донецьку ще, я побачила сюжет про те, що у Волновасі налагодили роботу Пенсійного фонду. Показують кабінет, де вони працюють, і я дивлюсь: щось знайоме. Раптом розумію, що це кабінет нашої редакції. Вони користуються нашою технікою, принтерами, комп'ютери наші стоять на столах. А біля них — мої особисті чашки.

У редакції я залишила купу блокнути і ручки з логотипом. Щоб привернути увагу до нашої газети і зберегти тираж, ми організовували різні конкурси. Виданню цього року, у січні, виповнилось 90 років, якщо рахувати від часу заснування першої газети у Волноваському районі. Вона «народилася» 7 січня 1932 року, а в нас збереглися екземпляри з 46-го. Перший випуск газети був україномовний, і до 36-го року вона була виключно україномовною.

Коли мій син почав вчитися у Києві, я його попросила піти до бібліотеки Вернадського, щоб поцікавитись, чи зберігаються там наші архіви. Він знайшов, сфотографував, я їх розмістила на сторінці у Фейсбуці. На жаль, якщо подивитися ці газети, там мало приємного. Якщо вчитатися, просто стає страшно. Зрозуміло, 32-й рік: початок Голодо-

мору. Від тої чистої пропаганди волосся дибки стає! Автори писали під псевдонімами про те, як боротися з куркулями. Тобто там стаття така: хтось пішов на поле, зірвав колоски, за це треба його розстріляти. І підписано «Колхозник». Або: на залізниці старорежимна група не хоче працювати, треба їх теж покарати. Підпис: «Залізничник». «За більшовицькі темпи» — це перша назва газети, вона, до речі, відповідала характеру видання. Україномовність, на жаль, була лише на хвилі інтернаціоналізації. У 40-50-х роках, під заголовком «Сталінський шлях», вийшли два випуски: російськомовний і українськомовний. Російськомовний за тиражами більший. В 60-х роках настав час відлиги, культ особистості Сталіна розвінчувався, і заголовок змінився на «Прапор комунізму», а потім на «Прапор праці». З 1991-го року, коли існує вільна, демократична Україна, газета називається «Наше слово».

Я прийшла працювати сюди у 2018 році, тираж газети був 2500 екземплярів. Вона виходила двічі на тиждень, у середу і суботу. У середу виходило 4 аркуші формату А4, а у суботу — 6 сторінок, а всередині ще телепрограма. В 2019-му році я запропонувала перейти на вихід один раз на тиждень у збільшеному форматі 10 сторінок, після цього тираж знизився. Перш за все, тому що людям, які читають газету, здебільшого за 50 років. Вони помирають, і після них вже ніхто газету не передплатує. Молоді люди переходять на інтернет-видання, взагалі культура читання газет занепадає. В нас ще зарплати були нижчі за мінімальну. Вживали якось завдяки батькам-пенсіонерам, вони та чоловік допомагали. Паралельно з тим російська влада захопила весь інформпростір. Не тільки телебачення і радіо, але й Вайбер, Телеграм, ВКонтакті, Однокласники, сайти теж, інші соціальні мережі — все що можливо. Вони на це спеціально виділяли кошти, друкували, платили зарплату. Не так, як в нас.

Доки була в Донецьку, весь час хотіла виїхати, але батьки, чоловік, родина вмовляли залишитися. Маю сина в Києві, а інших родичів ніде нема. І от я дочекалася, коли на мене вийшла адміністрація ДНР з тією пропозицією. Потім, за деякий час, я дізналася, що по мене приходили і вдома у Волновасі військові автоматчики. Мені чоловік зателефонував і сказав, що до мене прийдуть з МГБ (Министерство государственной безопасности ДНР — прим. ред.) розмовляти, начебто у них заведена якась справа на мене. Я прочекала 10 днів, бо такий термін для вирішення питання, і ніхто до мене не приходив. Якраз минуло 9 травня, потім 11 травня — день «Донецької республіки». Я прочекала всі ці дні, а потім зателефонувала у фірму, яка займається перевезеннями. Мені призначили дату 24 травня. І от тоді ми виїхали.

Взагалі увесь Донецьк усяний цими оголошеннями про перевезення. Це дуже масове явище. Там оголошення — Москва, Пітер, Грузія, Естонія, Латвія, Литва, Польща. І попит збільшився, звісно, після 24 лютого. Кажуть, що фірми, які заробляють перевезеннями, всі під Пушилінім.

Першу фільтрацію я пройшла неочікувано 12 березня, коли ми переїжджали до Донецька. Щоб пройти фільтрацію, треба «бути чистим». А у мене з собою телефони, на яких різні контакти і фотографії. Чоловік сестри працює на телеканалі ДНР, по спортивній темі, не політичній. І от коли він за нами поїхав у Волноваху, він отримав дозвіл їхньої місцевої влади на те, щоб привезти до Донецька родичів. І на всіх блокпостах, які були влаштовані їхніми військовими, він показував цей дозвіл, і нас пропускали. Аж до Докучаєвська. Там далі не дозволили їхати. Треба було зареєструватися як переселенці, показати свої паспорти. І я вийшла з машини лише з документами своїми і дітей. Всі сумки і телефони залишилися у машині. Але батьки взяли телефони, про всяк випадок. Коли ми туди зайшли, за нами двері зачинили, і виявилося, що спочатку буде допит у міліції, потім дактилоскопія, фотографування анфас і профіль та перевірка телефонів.

Мене двічі допитували, один раз офіційно, другий — неофіційно, я назвала своє місце роботи і була готова там залишитися. Журналісти — це для них як червона ганчірка для бика. Але вони за це не зачепилися, гадаю, тому, що я назвала себе директоркою приватного підприємства «Наше слово», не редакторкою. Потім вони перевіряли телефони батьків. У нас у Телеграмі є родинна група. І сестра 26 лютого запитала, що з нами. Я вийшла тоді у місто, подивилася на українські прапори і написала: «Волноваха — це Україна, Слава Україні!». Воно і залишилося у групі. І тут я розумію, що зараз цю переписку можуть перевірити. Ну, вони там один одному щось показали, але що вони показували, я ж не знаю. Запитали, де мій телефон, а я кажу: нема. «Ну і гаразд, прохосьте, нам менше роботи». Причому ми там були понад три години — на той час це було дуже добре. Потім добу люди могли просидіти.

Я замовила переїзд Донецьк-Київ, безпосередньо оплачувала проїзд до Києва. Латвію, Литву, Польщу ми переїхали тоді транзитом. Мене теж допитували на кордоні з росією. Був добрий і злий поліцейський. Мені щастило, аж поки не забула документи. Ми тоді проходили кордон між ДНР і росією. На боці ДНР наші паспорти взяли у автобусі. Було 50 пасажирів, і ми пройшли цей кордон десь за чотири години, це дуже швидко. Коли я підійшла до віконечка для перевірки в росії, моїх дітей вже пропустили, а мене запитали: «Де ви працюєте?». Я відповіла, і цього разу вони звернули увагу на редакцію

газети. Мій паспорт відклали і сказали: «Діти туди, ви сюди». Мене завернули до кабінету ФСБ. Я ще пів години чекала, коли до мене прийдуть. Діти зовні сиділи, я час від часу їм махала, щоб не боялися. Я була з їхніми документами, коли мене завели, покляла їх на стіл, а потім забула взяти. Вже годину їхали по території росії, майже доїхали до Таганрога, я розплачувалась за переїзд, і тут згадала, що у мене нема документів. Довелося повертатися.

У Києві живе мій син, він закінчив четвертий курс. З 30 червня він вже не вважається студентом, але мешкає в гуртожитку. А ми приїхали якраз у кінці травня, коли він ще був студентом, і нам дозволили заселитися до нього у гуртожиток. Коли почалася активна фаза війни, студентам дозволили заселяти до гуртожитку своїх родичів.

Вчора мені координатор програми, за якою я потрапила до Польщі, запропонував податися на грант для відновлення «Нашого слова». Окрім газети в нас був сайт, і якраз у той період, коли почалася війна, закінчився термін хостингу. В нас не було можливості заплатити. Ми зараз не маємо доступу до банківських рахунків, бо банк, з яким ми працюємо, надав електронні ключі, які бухгалтер залишила у Волновасі. Тож тепер треба переєструватися. Можна було б зробити це раніше, але я приїхала настільки пригнічена, що не могла одразу працювати.

Дійсно, я ще досі відчуваю себе, наче у тюрмі. Попри те, що ми зараз на вільній території, у Польщі, я ніби розумію, що мені тут нічого не загрожує, але маємо що маємо. У мене два телефони. Один з них був на перевірці у ФСБ на кордоні. Я не технік, я не знаю, що вони там робили: чи просто полистали, чи щось там запустили.

Мій чоловік і батьки залишилися там. Вони вже літні люди, подали документи у ДНР на отримання грошей, тобто на проживання у них є. Коли ми виїжджали, Волноваху вже так не обстрілювали, було майже спокійно. Тоді.

Мені 45 років — це, я вважаю, ще молодість. Оскільки я працездатна, я розумію, що зможу працювати якщо не журналісткою чи юристкою, то у будь-якій робітничій професії. Але перш за все, в мене є діти. Вони не мають жити у цьому кошмарі, в цій тюрмі народів. Це я для них хочу волі.

«...Вітаю, пані Катерино. Мені дуже приємно, що Ви про нас пам'ятаєте. Ми в Києві. Винайняли квартиру, потроху обживаємося. Я оформила підприємство для участі в проєкті з допомоги журналістам. Зі своїми колегами створили групу у Телеграмі, потроху пишу новини. Взагалі ця поїздка до Перемішля мені багато чого дала, я дуже всім вам вдячна. І, звісно, залюбки ще зустрінуся. Обіймаю навзаєм!» ■

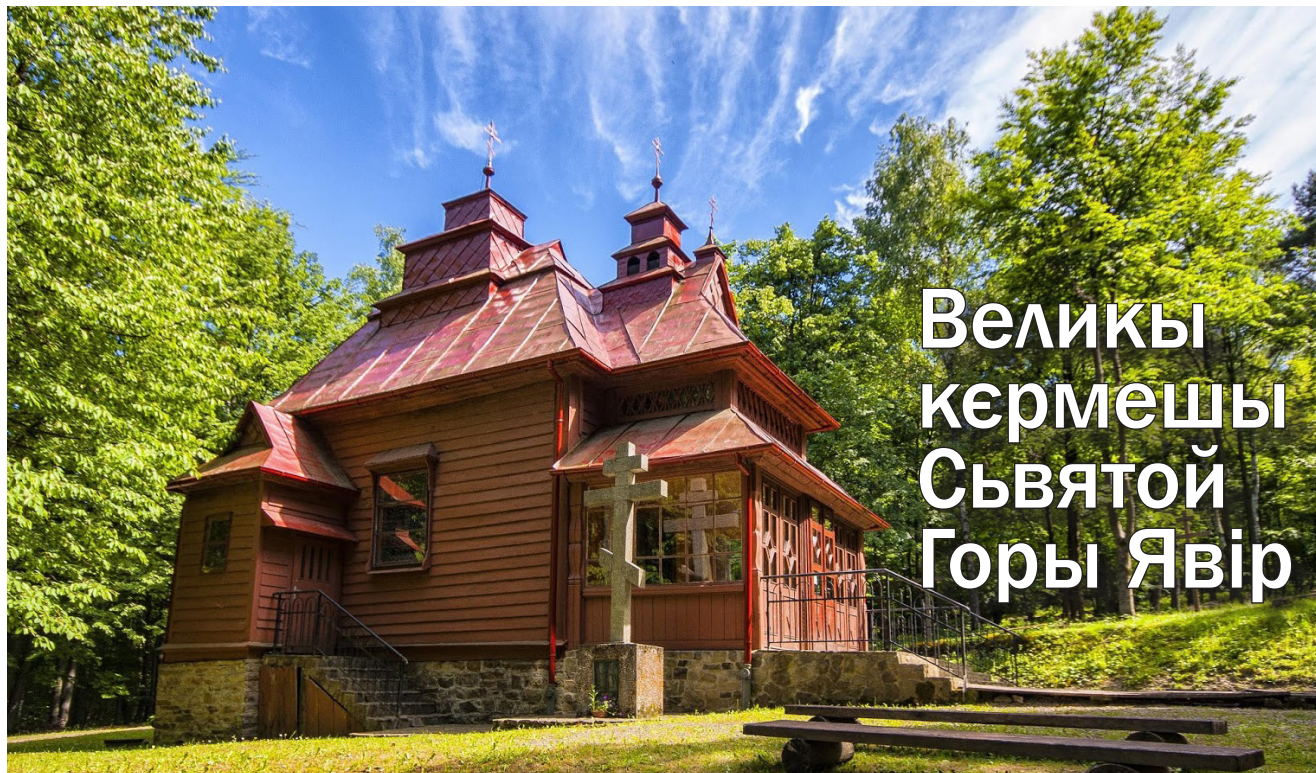
Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА
Фото надала авторка статті

Інститут досліджень української діаспори імені професора Любомира Винара Національного університету «Острозька академія» реалізовує проєкт зі збору, документування та зберігання відомостей про діяльність українських осередків за кордоном із метою допомоги Україні під час російсько-української війни – «Єдність – наша сила».

Зібрана інформація буде зберігатися в електронному архіві Інституту, що згодом дозволить дослідникам використовувати ці матеріали. У межах проєкту публікуватимуться дайджести, які ілюструватимуть важливу роль закордонного українства в підтримці України.

Інститут відкритий до співпраці: якщо ви маєте новини, які хочете, щоб з'явилися у дайджесті, а також на офіційних медіаресурсах Інституту, можете надсилати їх на електронну адресу: diaspora@oa.edu.ua

Про зусилля українських громад, спрямовані на підтримку України, можна дізнатися більше на офіційній фейсбук-сторінці Інституту: facebook.com/idud.oa

Великы кєрмєшы Сьвятой Горы Явір

Закінчення з попереднього номера

Сучасны торжественны одправы на Петра и Павла завдячає греко-католикам, які по 1956 році вернули до Крениці. Церков креницка величат тых двох апостолів (29 червця/12 липця), але креничане товды не могли молити ся в свої церкви, рішыли креницкий храмовий празник одсвяткувати на Яворі. Пак, коли Явір обнятий был в заряд православного єгомосьця з Ганьчовы, торжественны Службы Божы зас одправляны были регулярні два разы до рока. Не было так як перед выселіном, бо перше православне торжество припадало не на майового св. Миколая, а в літі на Петра и Павла, а осінне незмінні на Покровы. З часом, так як и в роках 30-х XX століття, появили ся и іншы одправы. Найновіша повоенна звязана єст з Недільом Самариянскы, єст чысто новом одправом (перша на Яворі одслужена была під конец 80-х років XX століття).

Тепер, кед маме поділ на ліво и правобережний Явір, греко-католицкий (з передвоєнным креницьом и каплицьом) и православний з новом студньом и деревяном надолтартьовом забудовом. Дорога, идуча з Зарубанця до Словації, одграничат греко-католицку сторону Горы Явір од православной. Тепер одправ єст вєще, маме кращу дорогу и парковиско на авта, але натолпу люди молячых ся на Яворі не видно. Цілой вины за того, же на кєрмєшовы одправы на Сьвяту Гору Явір приходит менше осіб як давнішше, не можна приписувати лем пандемії, котра не щадила никого, посвящаных осіб з вшєликих конфесий тіж не миняла. Штож, часу цофнути сме не годны. Жыєме в обставинах, котры щільно нас огортают, але нигда не вільно піддавати ся їх течы. Фурт мусимє тямити, же: Без Бога ани до порога, бо лем Бог єст нашою дорогою, правдом и жытьом.

Розєднаня

Думам, же найбільша біда в тім, же Сьвята Гора Явір, заміст єднати люди, зачынати ділити, и то не лем зо згляду на конфесії. Ініціаторє розєднаня Горы Явір може и думали лем о поляризації власных становиск, а стало ся інакше, серед нас гвошля нова біда. Вказують ся рисы во внутрі братніх Церков, ту и там тріщит, дал бы Бог, жебы вышло нам на хосєн, прецін в Бога вшытко єст можливе.

Єпископ православний хоче на Яворі побудувати нову сьвятиню. Перед пандемією на Службі Божій заповіл, же на свої 50-і роковины хоче посвятити єй угольний камін (хоц бы го пак мали за того посадити до гарєшту). Оказує ся, же не вшыткы православны

муром стоят за своїм єрархом, не видят потреби будувания новой сьвятині на высівскі Сьвяті Горі. Нам треба поводити ся так, як сьвятогірський монах Паїсій, єднати вколо себе люди (приходили до нього аджи атеїсты грецкы). Сьвятый вшытко може, годен аджи горы переносити, подібний до сьвятого нич не може.

Мудріст мусит царювати в народі, кед не навшыткых діє магія метрів. Не вшыткы вірят, же кед православний храм стане блишше історичного місця (в котрім Богородиця Діва перший раз обявила ся Фіріі), буде сьвятішшым. В любови (аджи в тій чысто людській) не сантиметры сут найважнішшы, а істинна и чеснота.

В Греко-католицкі церкви тіж не вшытко, што тычыт ся Явора, кождоу ся подабат. Но штож: Ишы єс такий не гродил, жебы вшыткым догодил. Єдным

не сподобало ся, же каплицю помалювали од неба по землю єдным кольором. Другы носом крутят на новы стоякы намісных ікон, бо великы и тяжкы. Іншым заваджат електричне сьвітло, бо восковы сьвічкы робили особливий настрій. Кус рації треба ім оддати, бо кед в церкви сьвітят ся лем оливны лампады и восковы сьвічкы, товды сьвітло пахняче восковыма сьвічками благодарнішше выполнят закаркы нашої душі, в котрі як в найдорожшій дарохранительнім кывоті жыє Сьвятый Дух.

Лем правда нас вызволит

Мєрзит мня, же інформації на таблицях поставлєных на Сьвятій Горі Явір православными братами розсївають неточну історію того місця. Деякы факты сут поминєны, о хоц бы конфесия єп. Йосафата Коциловского. Греко-католицка, офіційна, інтернетова сторона Горы Явір (Сьвята Гора Явір — www.gora-jawor.pl/) тіж історію сїє своїм решетом. Зову єй офіційном, бо на головні страні мамє гербы трьох греко-католицкых владык. Втїшыло ня, кед нашол єм на ні слова старинной, давнішше и в нас сьпіваной пісьні — Пречыстая Діво, Мати руского краю! В посльїднім безпандемійным році, чул єм єй в Рускій Воли, сьпівала єй ціла церков на завершєня кєрмєшової Службы

Божой. Товды перший раз чул єм єй мєльодию, скорше стрічал єм єй лем в прабабіных молитовниках.

Офіційний сайт Сьвятой Горы Явір мєрзит ня тым, же в історії чудєсных появлінь Богородиці на Яворі гєт поминєно Люцину. Для Словаків Люцина то utina, и хоц з Высовы до нєй трєба дужє долшє ити як до Габольтова, для історії Сьвятой Горы Явір то она єст важнішша, а не Габольтєв так часто згадуваний на сайті. Фірія могла ходити и на римо-католицкы одправы до словацкого Габольтова (Gaboltov на офіційнім сайті Сьвятой Горы Явір званный єст Габультовом), кед не раз выбєрала ся до римо-католицкой Кобылянкы. Зрєштом, нашы прєдкы ходили на прошы аджє и до Почаєва. Высова од Gaboltova не єст так оддалєна, як од Люцины ци Кобылянкы, алє и так не розумію, чом на офіційнім сайті высівской Сьвятой Горы не є ани єдної змінкы о одвидинах русинской Люцины- utinu. Штоправда, другий юж раз в Люцині зачынало ся прєдватрянє полонничество люди идучых на ждыньску Лємківску Ватру прєз гору Явір.

Існє пару версії чудєсных подій на Яворі. Фіріїн внук згадувал о Габольтові, алє найбільшє бесїдувал о Люцині. З подробицками оповїдал о тім як то Фірія выбєрала ся до Люцины и як сам, идучы бабіными сьлідами, вышол на Люциньску Сьвяту Гору. Традиция жыюча в народі бесїдує лєм о Люцині. Штєфан Курило в книжцї о Яворі и Высові згадує о Габольтові и Люцині, а на греко-католицкім сайті жыє лєм Габольтєв. Гнєшнє історична дійсність обросла поглядами (ничым нєєдєн явір мохом), а історичной істинны не можна вказувати в кривім дзеркалі, нагынати як кому вигіднішше або корыснїшше. Правда, в кожій історії Сьвятой Горы Явір мамє кус правды, алє хыбаль найбільшє єст єй в народній традиції. Правда може быти така, же Фірія ходити могла до Люцины и до Габольтова, алє то події люциньскых торжєств з Явора створили Сьвяту Гору Явір и цілий час діют на духовність жытєлів лємківскых сіл. На габольтєвскы кєрмєшы по высєліню не ходил юж ниhto з Лємків, а на люциньскы так (од нєдавна полонників до Габольтова вєдє засноватєль вышшє рєчєного сайту). О Габольтові барз шыроко бесїдує лєм сайт Сьвятой Горы Явір. Книжка Курилы лєм два разы го згадує, а цілий час бесїда в нї єст лєм о Люцині, зас на сайті жыє лєм Габольтєв. Правду бесїдує не знам, чом Люцину гєт вымазано з сайтовой історії явірскых обявлін Богородиці.

Існє ишы єдна риса, котра кривит історію Сьвятой Горы Явір, з прєказу Курилы и прєдків знамє, же 21 верєснє 1925 рока Фірія вертала з Люцины (на люциньскы кєрмєшы пішє ходили не лєм высєвянє). Тепєр полонництва осінны організуваны сут 8 верєснє, нибы то в річницю прєшой появы Богородиці, же нибы то Фірія вертати мала бы з Габольтова. О тім, же з Люцином а не з Габольтовом повязати належит явірскы події, сьвідчат и довєсєлєнчы вєснєны явірскы кєрмєшы (аджє 9/22 мая). Минулого рока 19 сєрпнє Люцина якраз сьвяткувала 170 річницю обявлін св. Миколая Чудотворця з Мир Ликійскых. Штєфан Курило народины явірского, майового кєрмєша не лєм подля мєнє нєправильні вжє з особом товдышнього высівского свєщєнника о. Микола Дуды. Початково, ставшы новым парохом Высовы, не вірил (так як и його попередник), же на Яворі Богородиця обявлят ся якраз Фіріі, звьклі и прости жєні. Може Курило не был в Люцині и не знал, же істория Люциньской Сьвятой Горы зачала ся од чудєсной появы власно св. Миколая. Не мож повірити, жебы початково „невірующий Тома” пак дубєльтовє своє сьвято (в дєн торжєства майового св. Миколая о. Микола Дуда мали мати подвійнє сьвято — іменины и уродины) получил з явірским кєрмєшом. Трудно повірити, жебы кєрмєш горы Явір, дє обявляла ся Богородиця, парох зробил своїм сьвятом и парафіян разом з чыслєнными прочанами околишніх сіл принимал яко своїх гости. Довєсєлєнчы высєвянє празник майового св. Миколая шанували за прикладом люцинян, не робили того задля высівского єгомосьця.

Жєбы сварні о Сьвяту Гору Явір не принєсли того, о чім бесїдує інша пословица: Дє ся двох бє, там третій корыстат. ■

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА
Фото з сайту gora-jawor.pl

Історія

«Кубанська одіссея» запорожців

230 років тому сталась знаменна подія: 25 серпня 1792 року човни Запорізької флотилії на чолі з отаманом Савою Білим пристали до Таманського півострова, щоб заснувати тут свої поселення. Козацькі човни розвантажили, і прибульці стали розселятися по куренях так, як жили на Запоріжжі – Батуринський, Іркліївський, Калниболотський, Канівський, Корсунський, Переяславський, Полтавський, Уманський... Із цієї події почалося заселення Кубані запорожцями, до чого їх підштовхнули зміни в Степовій Україні.

Антін
ГоловатийСидір
БілийЗахарій
ЧепігаЗнищення Запорізької Січі:
причини та наслідки

Захоплення і освоєння царською розсією так званої «Новоросії» (а насправді, Південної України) неминуче вело до серйозного конфлікту із запорізькими козаками, які вже давно жили в цьому краї. В них визріло, як пише Наталя Полонська-Василенко, «переконання, в одних свідоме, в інших – підсвідоме, що з російською імперією Україна не може жити». В столицю імперії почали потрапляти доноси й чутки, що козаки надумали відійти від росії і стати під «покровительство» турецького султана. Це підштовхнуло Катерину II до втілення в життя давно задуманого плану – знищення Запорізької Січі, вольниці, яка могла протистояти російській тиранії. В червні 1775 року царське військо під проводом генерал-поручика Пйотра Текелія оточило Січ з трьох боків і, заарештувавши старшину на чолі з кошовим Калнишевським, зруйнувало її. Але, як пише дослідник історії Кубанського козацтва Федір Щербина, «невеликого розуму переможець... не додумався до того, що в Січовому Коші була ще четверта сторона – береги Дніпра...». Там ціла «половина перебуваючого в Січі війська» сіла на човни і попливла по Дніпру, аж до Туреччини, забравши з собою «ті вільні думки, проти яких було влаштовано погром...» Запорожці перейшли на службу до султана, який із задоволенням їх прийняв. Деякі намагалися перебраться на Кубань, та, поки що, безуспішно. Над тими, що лишилися, нависла загроза перетворення на «кріпаків» різних поміщиків, яким Катерина, щедрою рукою, роздавала землі. Запорожців врятувало геополітичне становище України: на Півдні ще існувало Кримське ханство, яке підтримувала Османська імперія, отже, спокою на нових кордонах імперії ніщо не гарантувало. Тому всемогутній фаворит Катерини, князь Григорій Потьомкін, взявся за організацію нових козацьких формувань, що збіглися з інтересами й запорожців.

Чорноморське козацьке військо

Засновниками нового війська можна назвати представників козацької верхівки: Сидіра Білого, Антіна Головатого і Захарія Чепігу. В їхніх постатях – вважає автор книги «Українці Кубані...» Дмитро Білий – «ми бачимо осіб доби „козацького бароко“... яких сформува-

ло Запоріжжя і які часто зустрічаються на сторінках історії Козацької України». Перший був військовим осавулом, «правою рукою Калнишевського», мав великі статки й нагороди від царського уряду, другий – знавцем іноземних мов, курінним отаманом і приятелем самого Потьомкіна, третій – харизматичним ватажком козаків і людиною, яка володіла «таємницями військової магії». Їх об'єднало спільне бажання швидше відновити Січ, реформувати її відповідно до вимог нового часу. Війна з Туреччиною, яка вибухнула в серпні 1787 року, прискорила цю справу. Оголосили набір до козацького війська, проте до кінця року «вдалося набрати тільки 600 козаків». Почали приймати не лише січовиків, а й добровольців та державних селян. Отаманом обрали Білого, військовим суддею – Головатого, військовим полковником – Чепігу... Спочатку нове формування називалося «Військом вірних козаків», пізніше (в 1788-1860 рр.) – «Військом Чорноморським». Воно створювалося за принципом Війська Запорізького, але воєки отримували платню із царської скарбниці. Тоді ж постало питання про надання новому війську землі; відразу ж з'явилося два варіанти: земля «за Бугом... або на Кубані».

Гірка служба...

В 1791 році (на кінець війни з турками) чисельність Чорноморського козацького війська зросла до 12620 осіб. Вони показали себе надзвичайно кмітливими і хоробрими воїнами, але у війні (як це не раз бувало в історії) українці опинилися у ворожих арміях: чорноморським козакам довелося воювати із задунайськими. Крім того, російське командування не жаліло своїх солдатів, у тому числі й козаків. Їх не тільки кидали в бій, але й змушували працювати на розгрізці суден у Бузькому лимані (інколи в холодній воді), де від холоду й голоду померло до 500 козаків. В боях під Очаковом в червні 1788 року загинув Сидір Білий; замість нього отаманом обрали Захарія Чепігу. Після взяття Ізмаїла (1790 р.), за якого козаки проявили надзвичайну мужність і героїзм, війна добігла кінця. Чорноморці отримали ордер на землі за Бугом по Дністру й Телігулу і на річці Березань, де й стали осідати з усім Кошем, розділившись на три паланки. Вони сподівались на підтримку свого «покровителя», генерал-фельдмаршала Потьомкіна, але

той 5 жовтня 1791 року несподівано помер. Отже, землі, які отримали від імператриці, могли в будь-який момент відібрати. Потрібно було шукати іншу, більш надійну «пристань» для життя.

Дипломатична місія Головатого

І тут надзвичайно позитивну роль зіграв Антін Головатий. Дослідники історії Кубанського козацтва згадують легендарні розповіді про те, як запорізький ватажок, що добре грав на бандурі, розчулив серце сентиментальної Катерини пісню про її покійного фаворита. Насправді ж, все вирішувалося у петербурзьких кабінетах і так, щоб відповідало інтересам росії. Отже, 1 квітня 1792 року імператриця прийняла запорізьку делегацію, а 30 червня було оголошено указ «Про пожалування Чорноморському війську острова Фанагорії з землями між Кубанню та Азовським морем» та виписана грамота, в якій уточнювались межі земель, визначених для розселення козаків і їхніх родин. Катерина передавала чорноморським козакам «у довічне володіння перебуваючий в області Тавричеський острів Фанагорію з усією землею, що знаходиться на правому боці ріки Кубані від гирла її до Усть-Лабінського редути – так, щоби з одного боку ріка Кубань, з іншого – Азовське море до Єйського городка слугували кордоном військової землі...». Отже, завдяки «царській милості» козаки отримали у «довічне володіння» 28 тисяч квадратних верст (або майже 32 тисячі кв. км) малозаселених земель Кубані. За новим Чорноморським військом закріплювались всі традиційні запорізькі привілеї, власне самоврядування і військове правління. Про це б варто згадати і нинішнім кремлівським верховодам та їхньому «вождеві» путіну, який вважається серед росіян великим «знавцем історії». Запорожці, більшість яких були українцями за походженням, не лише заселили свої степи в Причорномор'ї, а й Кубань, яка була пожалувана їм у «довічне володіння».

Кубанська земля...

Отже, 16 серпня 1792 року із Очаківського лиману «на нову вітчизну» вирушив козацький флот, який склався з 50 човнів і однієї яхти. Командував флотом полковник Сава Білий, а на яхті був російський бригадир Павел Пустошкін, якому наказали супрово-

джувати козаків до місця призначення. 25 серпня човни пристали до берегів Тамані, доставивши сюди артилерію, провіант і 3847 козаків. Основна частина прибулих розташувалась в Тамані, інша була відправлена в лиман, поблизу гирла Кубані, «як сторожовий загін для спостереження за черкесами». Наступна партія переселенців – козацька кіннота, піхота і військовий обоз (на чолі з отаманом Захарієм Чепігою) – 2 вересня вирушила сухопутним шляхом – через Буг, Дніпро, і, обігнувши Азовське море, вийшла на Дон, а потім до берегів річки Єї. Тут вони перезимували і лише навесні 1793 року досягли Кубані. 5 липня 1793 року виступив в похід із основним військом військовий суддя Антін Головатий. Він вибрав інший шлях – від Дніпра, через Крим на Фанагорію, і вже 15 серпня був в Тамані. «Партією Головатого» не завершилося заселення Кубані: одинокі козаки й сімейні групи вирушали в далекий край на пошуки щастя, і таких людей «були цілі сотні». Поміщики і російська влада всіляко затримували тих, хто намагався потрапити на Кубань: «силою повертали... саджали під арешт, били батогами, киями, одрізали чуприни, відбирали дружин, дітей, худобу і майно, а деяких довели навіть до могили». Але перешкодити людям, в їхньому прагненні стати вільними, вони не могли.

Життя на «вільній землі»

Загальну кількість переселенців на Кубань підрахувати важко, але за перші два роки туди переселилось не менше 12,5 тис. чоловіків і 5,5 тис. жінок. Понад 43% переселенців складала діти. Пізніше переселенські компанії продовжувалися декілька разів – в 1808-1849 роках, коли з України було переселено близько 109 тисяч реєстрових козаків разом з родинами. Основною причиною, напевно, було не тільки прагнення заселити малолюдний край, а й бажання російських властей позбавитися «бунтарського елементу» в Україні і протиставити його адигейцям, кабардинцям, черкесам та іншим кавказьким народностям.

Життя переселенців на «вільній землі» було нелегким: напружена воєнна ситуація, неврожаї, епідемії, незвичний клімат і вода сприяли їхній високій смертності. Так, за деякими даними, із 51072 переселенців, які прибули на Кубань в першій половині 20-х років XIX ст., третина померла ще до 1 травня 1826 року. Окрім того, українців намагалися всіляко русифікувати; в 1860 році Чорноморське військо об'єднали із західною частиною Лінійного козацького війська, яке складалося переважно із росіян. Відтоді його стали називати Кубанським. Однак більшість мешканців були все ж українцями: дані за 1882 рік, представлені в Кавказькому календарі, показують, що українці становили 46,8% всього населення, а росіяни – 41,0%. Домінування українців зберігалось до 1930-х. Відмінність більшості населення Кубані від росіян відчувалась ще й півстоліття пізніше. В 90-х роках, коли мені довелося побувати на Таманському півострові, я був прямо вражений тим, як місцеві мешканці нагадують українців: своїми прізвищами, мовленням, окремими словами, піснями і навіть звичаями. А, проте, в цьому немає нічого дивного: вони ж бо нащадки і наших предків – запорожців, які здійснили колись свою «одіссею» на Кубань і заселили той край. ■

Анатолій ШОРОХОВ
Фото з Вікіпедії

50

lecie

Chóru Żurawli

26 listopada 2022

sobota godz. 18.00

Filharmonia Koszalińska • ul. Piastowska 2

bilety w kasie Filharmonii

Dofinansowano ze środków budżetu państwa w ramach zadania pn.
«Jubileusze 50-lecia Chóru "Żurawli" i ZPiT "Oślawiany"»
z programu "Działalność zmierzająca do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej
mniejszości ukraińskiej".

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Юрій Суца, «Вихід зазвичай з іншого боку». К.: Темпора, 2022. – 144 с.

Колаж самотності, з якого, можливо, є вихід

Чи має насправді писмо стаття? Літературні критики різних сторіч та епох здавна люблять прозі та поезії надавати статеви́х ознак. Не лише за критерієм, хто саме пише, але і за внутрішніми рисами та темами творів.

Зрозуміло, що література, зокрема художня, не може бути поза різними етапами розвитку суспільства, феміністичними чи гендерними дискусіями. Але все насправді доволі непросто, особливо в сучасній літературі з різними ярликами. До якої ж когорти зарахувати цю чи іншу книгу? Це постмодернізм — чи лише його слабкі ознаки? Це роман, а може, збірка оповідань? Поезія у прозі — чи проза у поезії? Філософський трактат, замаскований під книгу про кохання, чи книга про кохання, замаскована під ще щось? Це чоловіча проза, врешті-решт, чи жіноча?

А чи потрібно це все насправді з'ясовувати у світі, де жанри змішались вже давно, одне слово може бути віршем, а прозова книга може міняти набір літер і сенсів таким чином, що не кожен читач все зрозуміє? Насправді, до знайомства з першим романом українського автора Юрія Суца я довго не задумувалась над різними визначеннями текстів. Я читала і рефлексувала від того, що пізнавала, часто намагаючись абстрагуватись від постаті творця настільки, що мені було не важливо, хто саме написав цей твір — важливим був лише сам продукт мистецького процесу і емоції та думки, що він у мене викликає.

Але «Вихід зазвичай з іншого боку» постійно ставив переді мною якісь пи-

тання. Вони виринали у голові мимоволі, не заважаючи поглинати текст, який, між іншим, я прочитала за кілька годин. Просто дебютний роман Юрка Суца, основна професія якого дуже далека від літератури, постійно породжував у мені бажання збагнути, з чим же я все ж маю справу.

«Вихід зазвичай з іншого боку» в 2019 році отримав 4-ту премію від літературного конкурсу видавництва «Смолоскип». Через пандемію публікація книги довго відкладалась, і ось нещодавно, у вересні, роман побачив світ у видавничому домі «Темпора». І тут одразу хочеться начежити на книгу перший ярлик. «Темпора» не видає звичайних книг. Вони, як і їхні автори, завжди якісь «непрості», часто із відчутно філософським спрямуванням.

На початку книги автор нас одразу попереджає: деякі імена та події вигадані. Мабуть, саме тому, читаючи кожне оповідання, де одним з ліричних героїв виступає хлопець на ім'я Юрій, ми на кожному кроці задумуємось, що ж саме автор вигадав, а що властиво його досвіду і переживанням? Звісно, до художньої літератури таких питань взагалі не варто висувати. Але, знову ж таки, це художня література — чи автобіографічний щоденник із домішкою снів, марень, сповідей, здійснених, а ще більше — нездійснених мрій автора?

Практично кожен текст просякнутий еросом, так само майже кожна оповідка має присмак чогось втраченого, нереалізованого, не до кінця справдженого. Текст за текстом читач або читачка складає собі повнішу картину світу мережива за назвою «Вихід зазвичай з іншого боку». Деякі оповідки здаються дуже буденними і приземленими, а проте, від них тяжко відірватися, бо вони про щось таке звичайне, що кожен колись відчував або переживав. Ми пізнаємо у оповіданнях Суца свою нудьгу, свою роздратованість, свою безглуздість і незадоволеність не то собою, не то світом. Але найбільше ми розпізнаємо самотність вигаданих і не вигаданих персонажів книги. Таку самотність, якраз не суто жіночу чи чоловічу — покинутих коханця чи коханки, а радше екзистенційну, загалом самотність людини у цьому дивному Всесвіті.

Саме тому від, здавалось би, веселих історій, що часто містять у собі елементи подорожей, різних країн та міст, віє смутком, іноді світлим, а іноді, пробачте за тавтологію, справді дуже сумним смутком. Смутком людини, яка розуміє: чого б вона не досягла, не зробила у цьому житті, цьому Космосі, вона вже апіорі народилась самотньою, такою ж вона і покине цей світ. А все інше в цьому проміжку, який ми звемо земним

життям, поміж народженням та смертю — це гра. Тому грати треба так, щоб, принаймні, не було нудно.

Вертаючись до визначень чоловічого та жіночого письма... Якщо б і ми тут хотіли навішати ярликів, як «дорослі» літературні критики, на дебютну прозу Юрія Суца, то мали б сказати, що у текстах автора багато рис саме «жіночої прози». Це навіть доволі важко окреслити логічно, просто ці подекуди зарисовки з життя, а моментами — уявні фантазмагоричні епізоди, дуже крихко і акуратно збудовані, а водночас дуже емоційні і відверті. Абсолютно не будемо казати, що зазвичай автори-чоловіки так не вміють писати. Вміють, і ось якраз видання, яке розглядаємо, є цьому доказом. Маємо дуже багато внутрішніх діалогів персонажів, безліч думок та емоцій, які варяться всередині людей, але далеко не всі знаходять вихід. Хочеться сказати: чоловіки так багато не думають, не філософствують, не мріють. Але у кожному з нас є і чоловіче начало, і жіноче. У кожному з нас живе мрійник і філософ (чи мрійниця та філософка), просто ми до них або прислухаємось і даємо їм в руки штурвал життя, або ні. Тому, все ж, не будемо дошукуватись у «Виході» чоловічих або жіночих ознак письма. Адже насправді виникає враження, що ліричний герой — один на всі розповіді, він міняє імена та статі, вік, місце проживання, віддзеркалюється у своїх друзях, випадкових перехожих, коханнях, але він один і той самий. Це — людина, яка в постійному пошуку, пошуку, насамперед, себе. Себе такого, з яким можна було б долати ту всюдищу самотність всередині та довкола. Пошук себе відображений у «Виході» теж різними своєрідними міграціями. Герої тікають в інші міста та країни, сні, видіння, фантазії, сподіваючись, що там все зміниться, стане кращим, іншим. Проте внутрішня порожнеча залишається, її не так просто викоренити з себе новими локаціями та знайомствами.

Обкладинка книги, виконана відомою українською мисткинею Грицею Ерде, влучно передає певну хаотичність дебютного роману Юрія Суца, яка поступово утворює цілісний колаж із різних оповідей. Все переплітається і знову розпадається, набуває сенсу і втрачає його так само різко, як і віднаходить. Такий собі одвічний пошук виходу, який точно десь існує — а втім, можливо, і ні...

Дарина ПОПІЛЬ

Книгу можна замовити на сайті видавництва «Темпора», в онлайн-магазині «Наш формат» або придбати в Україні в мережі книгарень «С».

Шановні читачі! Ви можете придбати книгу пам'яті, присвячену в'язням концтабору в Явожні

Eugeniusz Misiło
Obóz „Jaworzno”. Zbrodnia nieukarana.
Ukraińcy i Polacy w Centralnym Obozie
Pracy Jaworzno (1947-1949)

Видання містить майже 4 тис. біографій в'язнів, 660 фотографій, збір спогадів та свідчень, зібраних прокурорами Інституту національної пам'яті, план концтабору та багато іншої цінної інформації. Обсяг книжки – 1016 сторінок.

Ціна книжки – 80 zł.

Ціна висилки 1 прим. в Польщі:
посилка Pocztex з доставкою додому – 12,29 zł.

пачкомат InPost – 12,77 zł.

При замовленні 2-3 примірників ціна за висилку така сама.

Книжку можна також купити на Allegro на сторінці крамниці Proswita
allegro.pl/oferta/oboz-jaworzno-zbrodnia-nieukarana-12719209822

Книжку також висилаю за кордон авіа або кур'єрською поштою (Європа, США, Канада). Ціна висилки узгоджується індивідуально, залежно від країни і кількості примірників.

Видання можна замовляти в інтернеті або за телефоном:

E-mail: akcjaw@gmail.com

tel. kom. +48 607 131 306

Заохочую нашу громаду до спільних замовлень книжки на гуртки ОУП чи парафії. При замовленні від 4 прим. – висилка безкоштовна.

Прибуток з продажу цієї книжки буде спрямовано на видання другого тому Obóz „Jaworzno”. Zbrodnia nieukarana, присвяченого трагічній долі 558 в'язнів, які після жорстокого слідства були вивезені з концтабору до в'язниці Монте-люпі у Кракові і там засуджені військовим судом, при цьому майже сотня з них – до смертної кари. Тож варто її замовити.

Євген МІСИЛО,
автор

Фонд Український Народний Дім у Перемишлі

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu

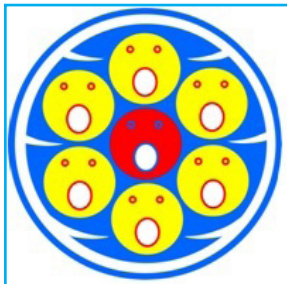
ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

ПІДТРИМАЙ РЕМОНТ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В ПЕРЕМИШЛІ!

Запрошуємо вас на 46-й JarmaRock FEST,
щоб побачити Україну з усіх боків: сильну, мужню, героїчну, вільну, але й таку,
яка не припиняє дарувати любов, надію, мрію та життя!
В програмі фестивалю – театральні спектаклі, танцювальні перформанси,
концерти українських зірок з Польщі і України, дебати, зустрічі і виставки.
Хедлайнером фесту стане відомий гурт KOZAK SYSTEM.
Квитки вже в продажу онлайн на сайті www.b90.pl
<https://www.facebook.com/JarmaRockFEST>
18-19 листопада 2022 р., клуб B90 в Гданську (Gdańsk, Stocznia, ul. Elektryków)
Організатори: Поморський відділ ОУП, Фонд театру «Навпаки»

Міська ланка ОУП в Ольштині
Державна музична школа імені Фрідріка Шопена в Ольштині
та Міжшкільний пункт навчання української мови в Ольштині
запрошують учнів початкових та середніх шкіл,
які виявляють зацікавлення українською культурою,
зокрема співаною поезією, авторською і сучасною піснею, на

XIX Огляд української співаної поезії та авторської і сучасної пісні

Огляд відбудеться **в неділю 4 грудня 2022 р.** Цьогорічний Огляд присвячений захисникам України.
Заявку на участь в Огляді на бланку оголошення потрібно надіслати до 06.11.2022
на електронну пошту: godki14@wp.pl
Подробиці і контактна особа – Петро Табака: 506 941 162

Передплата «Нашого слова» на 2022 рік ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	5,00 зл + поштові оплати	104,00 зл	208,00 зл	416,00 зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	5,00 зл без поштових оплат	65,00 зл	130,00 зл	260,00 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	5,00 зл + поштові оплати	118,00 зл	236,00 зл	472,00 зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	5,00 зл без поштових оплат	65,00 зл	130,00 зл	260,00 зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

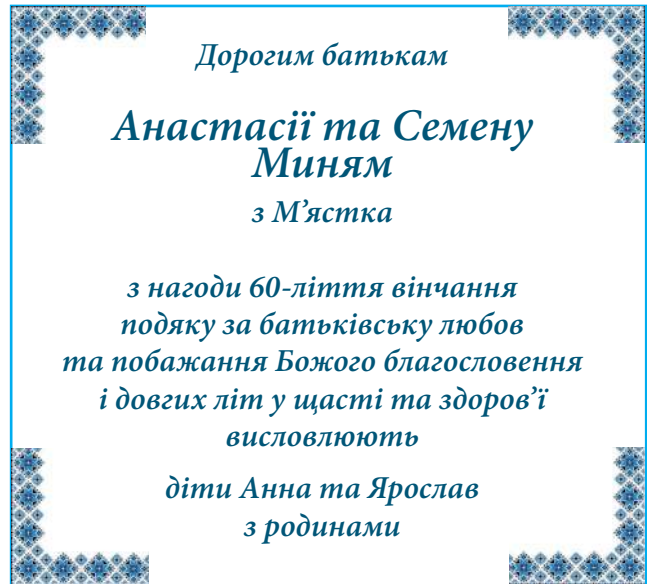
Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
395,00 зл	790,00 зл
95,00 євро	190,00 євро

КАНАДА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
395,00 зл	790,00 зл
145,00 дол КАНАД.	290,00 дол КАНАД.

США, АВСТРАЛІЯ

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
395,00 зл	790,00 зл
113,00 дол США	225,00 дол США

Шановні Читачі!

Надсилаючи оголошення, просимо подавати своє ім'я, прізвище, повну адресу, телефон та дату бажаного друку оголошення. Оголошення без таких даних не будуть прийматися до друку.

Редакція «Наше слово»

Кавалер, 40 років, бажає познайомитися з панною українкою від 30 до 40 років, бажано з Лемківщини. Номер телефону 501 566 527.

Кавалер, 42 роки, з Канади, працюючий, запрошує панну українку в Канаду, з метою одруження. Телефон: (001) 1519 836 1135 Іван.

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenco, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuczenco, redaktorzy – Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Valeriia Kirikova, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostawycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),

E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl

Internet: <http://ukraincy.org.pl>

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2300 egz.

Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa
Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie

www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl

lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Statki wyrażają точку zoru autorów i nie mogą być utożsamiane z oficjalną pozycją Ministra wewnętrznych spraw i administracji.

